

OBRÁBĚNÍ A MONTÁŽ

doc. Dr. Ing. Elias TOMEH
e-mail: elias.tomeh@tul.cz
Technická univerzita v Liberci

Úvod do strojírenství

**Technické univerzity v Liberci a partneři
Preciosa, a.s. a TOS Varnsdorf a.s.**

OBRÁBĚNÍ A MONTÁŽ

Obsah přednášky

1. ZÁKLADNÍ ROZDĚLENÍ OBRABĚCÍCH STROJŮ
2. ŘEZNÝ NÁSTROJ A OBROBEK
3. VÝROBA OZUBENÝCH KOL
4. DOKONČOVACÍ OPERACE VÝROBY OZUBENÝCH KOL
5. NÁSTROJOVÉ MATERIÁLY
6. TECHNOLOGIČNOST KONSTRUKCE

OBRÁBĚNÍ A MONTÁŽ

Obrábění je technologická operace, při které se z polotovaru odebírá materiál ve formě třísek tak, abychom získali obrobek, jehož tvar, rozměry, přesnost a jakost povrchu odpovídají požadavkům výkresové dokumentace.

Nástroje s definovaným břitem (soustružení-soustružnický nůž, frézování-vícebřítý nástroj, vrtání, vyhrubování, vystružování, řezání závitů, hoblování, obrážení, protahování a protlačování).

Nástroje s nedefinovaným břitem (broušení, honování, lapování a superfinišování).

Nekonvenční metody (elektroerozivní obrábění, obrábění laserem, vodním paprskem, paprskem elektronů a ultrazvukem).

OBRÁBĚNÍ A MONTÁŽ

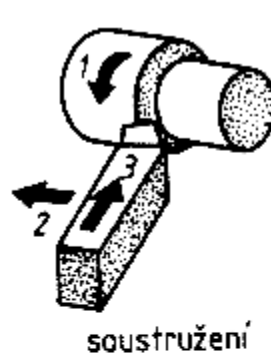
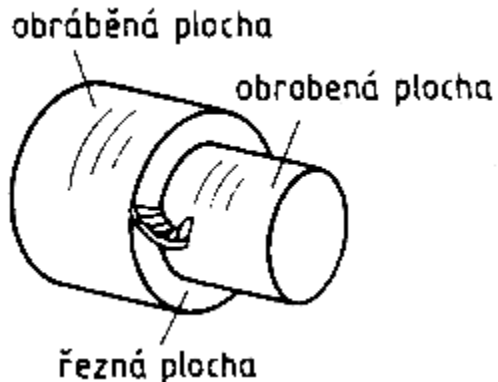
Drsnosti povrchu: Základním parametrem je veličina R_a – střední aritmetická odchylka nerovností od střední úrovně profilu.

Obvyklé hodnoty R_a jsou pro	
kování, neobrobený povrch litiny	400 μm
frézování, hoblování	6,3 až 50 μm
vrtání	6,3 až 25 μm
soustružení	1,6 až 25 μm
jemné frézování	0,8 až 6,3 μm
Broušení	0,2 až 12,5 μm
lapování	0,012 až 0,2 μm
leštění	0,025 až 0,1 μm
Hrubování	12,5 až 50 μm
Načisto	1,6 až 12,5 μm
Jemně	0,4 až 1,6 μm

OBRÁBĚNÍ A MONTÁŽ

Řezný nástroj a obrobek vykonávají během obrábění relativní pohyby, které zajišťují oddělování třísky:

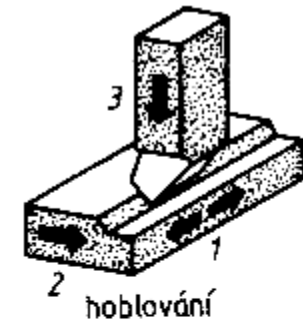
- hlavní řezný pohyb 1
- posuv 2
- přísmuv 3

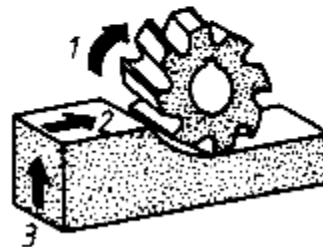
soustružení

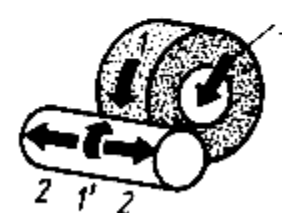
vrtání

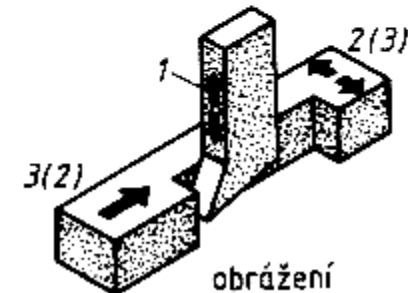
hoblování

frézování

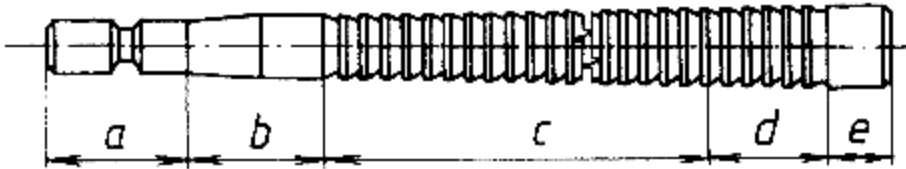

broušení

obrážení

OBRÁBĚNÍ A MONTÁŽ

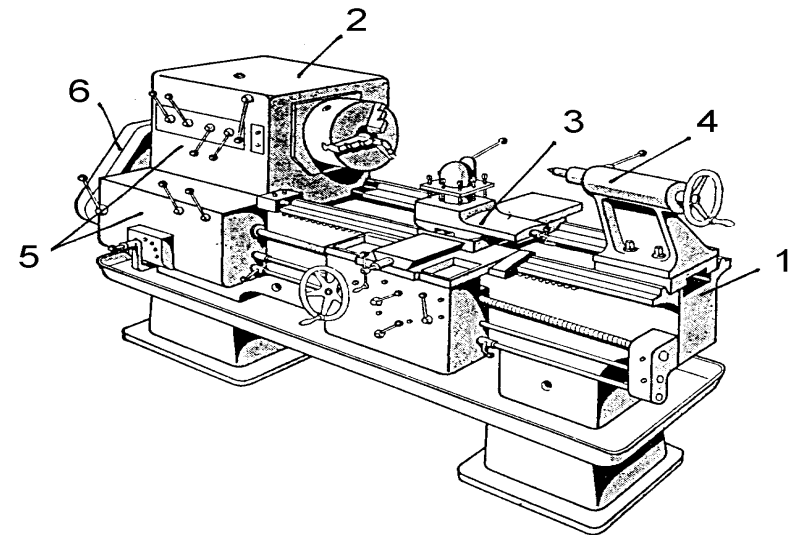

Protahovací trn: upínací část, přední vedení, řezací část, kalibrovací část, zadní vedení

Univerzální hrotový soustruh:

Stojan s ložem (1),
 vřeteník (2) s vřetenem a sklíčidlem pro upnutí obrobku,
 po vedení lože se pohybují suporty (3)
 s nožovou hlavou pro upínání nástrojů a
 koník (4).

Soustruh je poháněn elektromotorem (6)
 a otáčky vřetene a posuvy jsou řazeny
 pomocí převodovek (5).

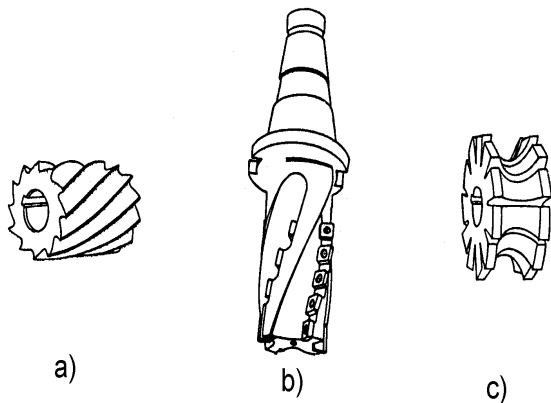
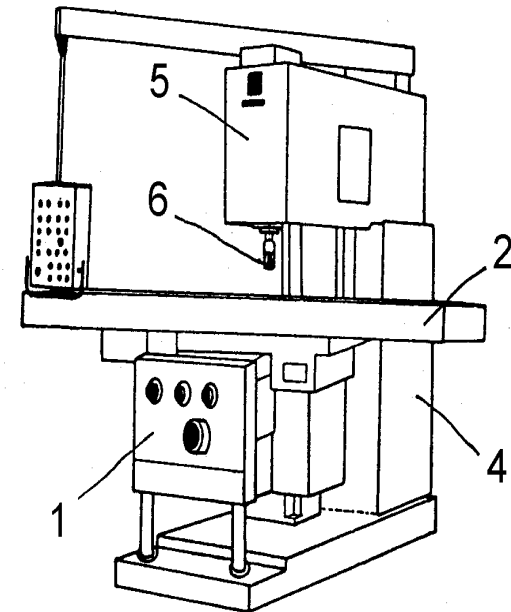

OBRÁBĚNÍ A MONTÁŽ

Konzolová svislá frézka:

Na stojanu (4) je vřeteník (5) s motorem a převodovkou otáček.

Po vedení stojanu se pohybuje konzola (1) s motorem a převodovkou posuvu a na ni je příčný a podélný pracovní stůl (2).

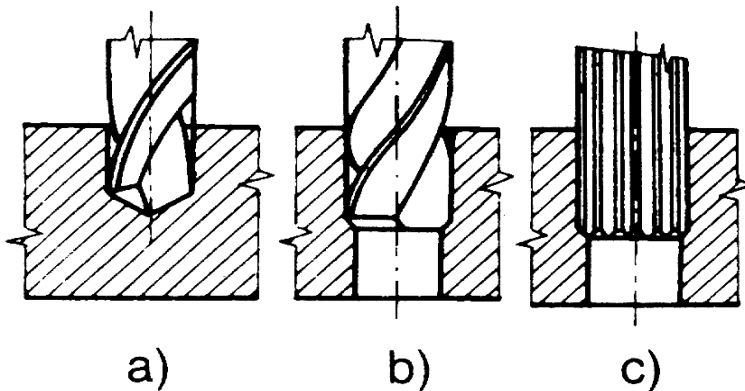
Příklady fréz:

- a - válcová,
- b - čelní válcová,
- c - tvarová

OBRÁBĚNÍ A MONTÁŽ

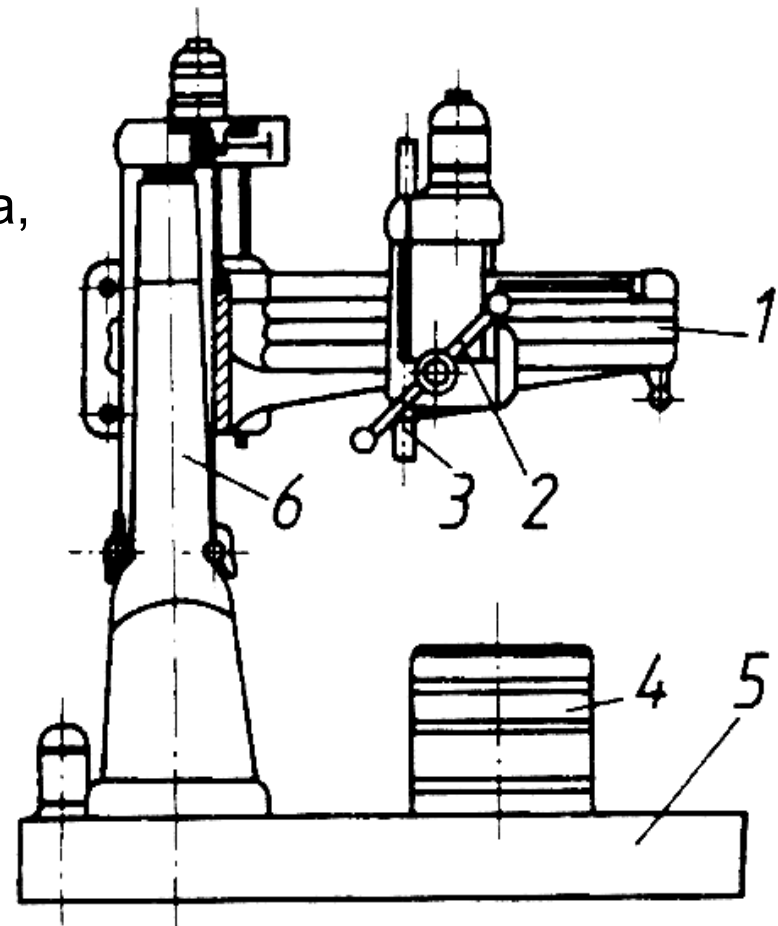
Sloupová radiální vrtačka:

- 1 – rameno,
 2 – vřeteník, 3 – vřeteno, 4 – upínací kostka,
 5 – základní deska, 6 – sloup

Postup obrábění přesné díry:

- a) vrtání,
 b) vyhrubování,
 c) vystružování

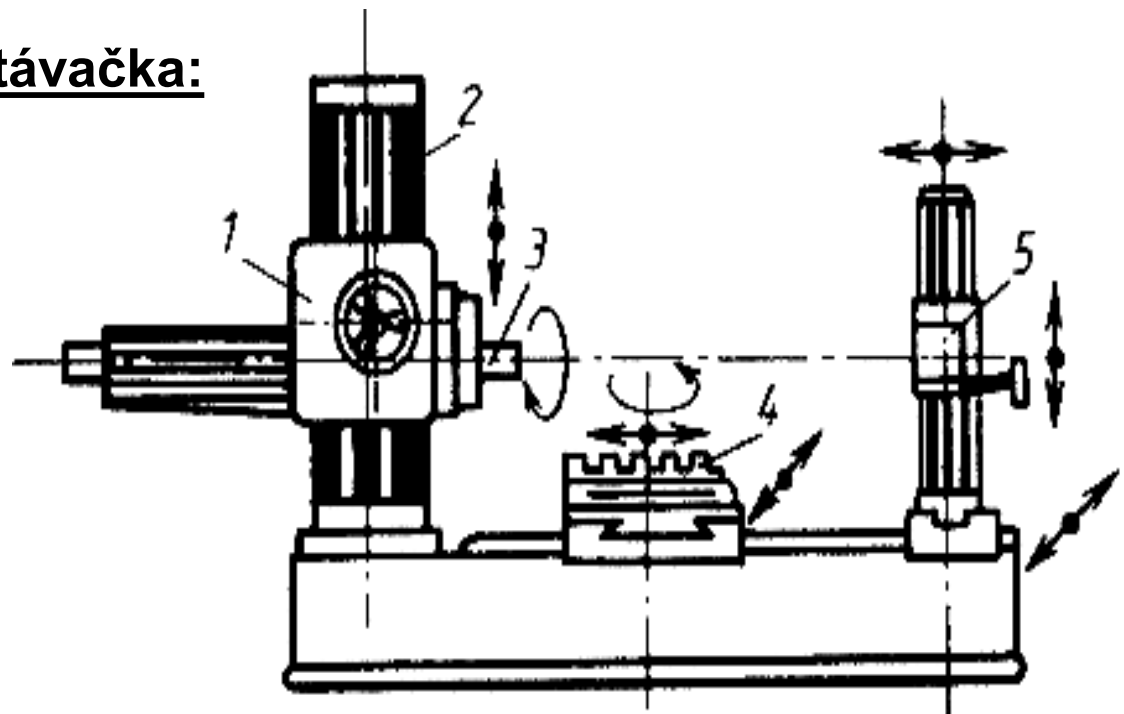

OBRÁBĚNÍ A MONTÁŽ

Vodorovná stolová vyvrtávačka:

- 1 – vřeteník,
- 2 – stojan,
- 3 – vřeteno,
- 4 – pracovní stůl,
- 5 – opěrné ložisko

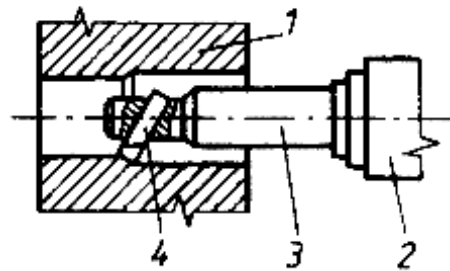

OBRÁBĚNÍ A MONTÁŽ

Vyvrtávací tyč:

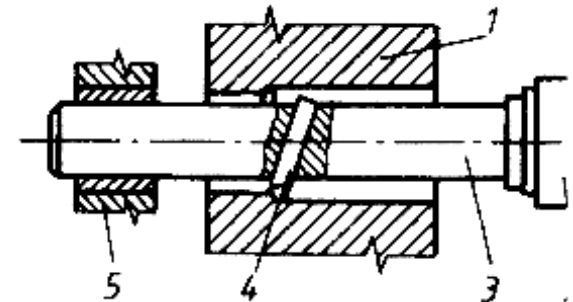
- 1 – obrobek,
- 2 – vřeteno,
- 3 – vyvrtávací tyč,
- 4 – vyvrtávací nůž,
- 5 – opěrné ložisko

a) letmo uložená

a)

b) podepřená ložiskem

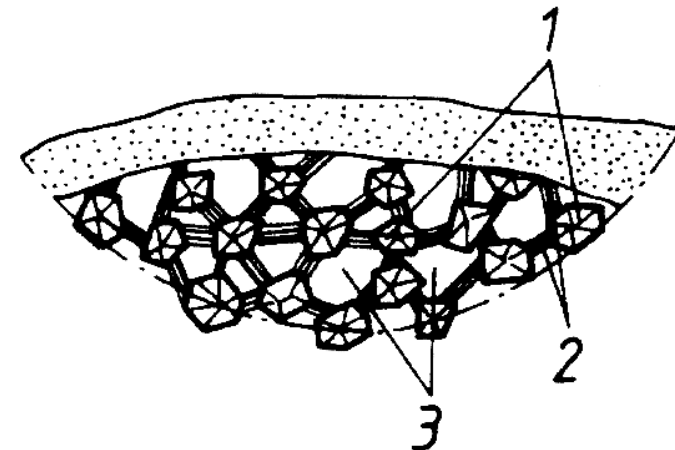

b)

Broušení: Zrna brusiva jsou v brousicím nástroji náhodně rozložena a jsou spojena vhodným pojivem, přičemž zrna mohou být

- volná (brousící a lešticí pasty)
- vázaná (brousící kotouče, pásy apod.)

Materiály brusiva: umělý korund Al_2O_3 , karbid křemíku SiC, diamant, kubický karbid bóru.

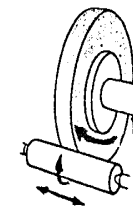
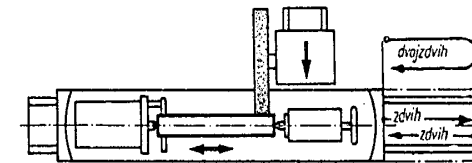
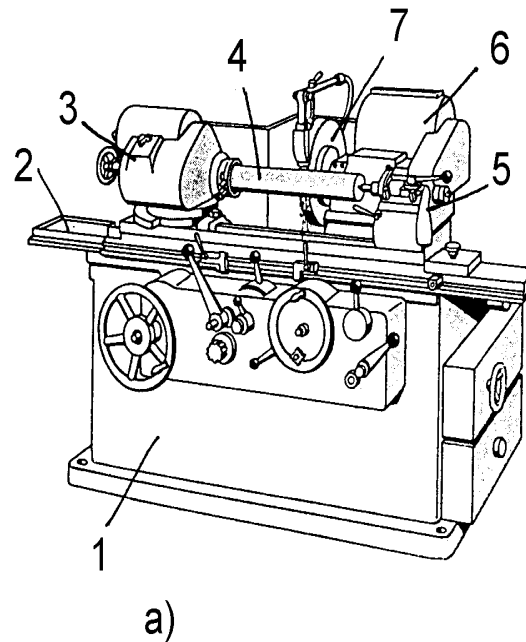

OBRÁBĚNÍ A MONTÁŽ

Hrotová bruska:

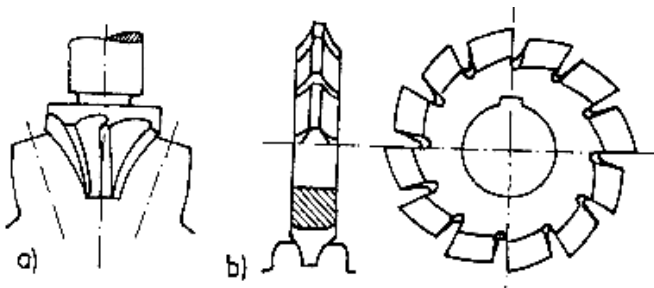
Na stojanu (1) je umístěno lože s pracovním stolem (2), na kterém je uložen pracovní vřeteník (3), ve kterém je upnut obrobek (4) opřený koníkem (5).

Na loži je umístěn pracovní vřeteník (6) s brousicím kotoučem (7).

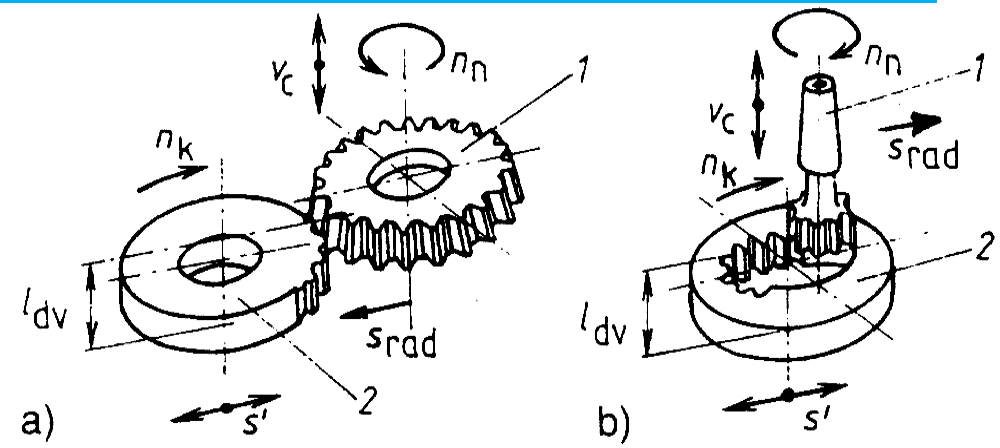

OBRÁBĚNÍ A MONTÁŽ

Výroba ozubených kol

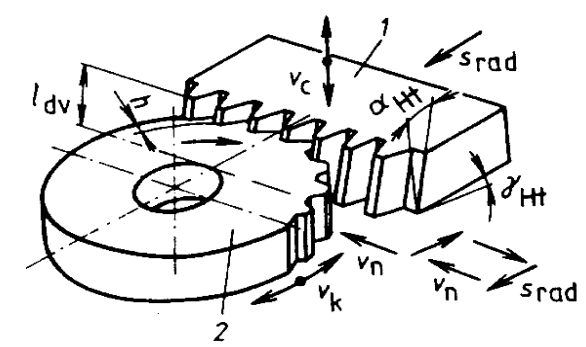
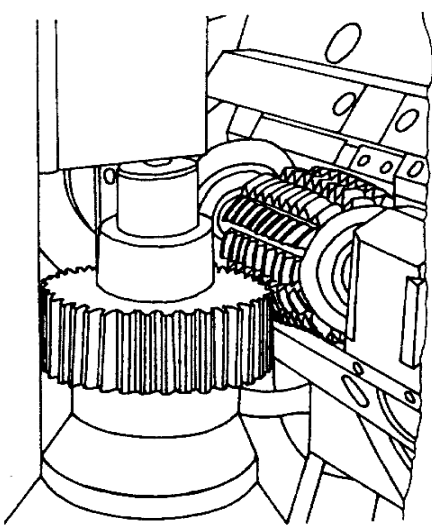

Frézování ozub.kola dělicím způsobem

Obrázení ozubení kotoučovým obrážecím nožem

Frézování ozubeného kola odvalováním

Obrázení ozubení hřebenovým obrážecím nožem

OBRÁBĚNÍ A MONTÁŽ

Rozdělení fréz

1) podle umístění břitu zubů:

- Válcové
- Čelní
- Kotoučové
- Kuželové – břity jsou na jedné nebo dvou kuželových plochách
- Tvarové – úhlové, rádiusové, frézy na závity, frézy na ozubení

3) Podle průběhu ostří zubů:

- S přímými zuby
- Se zuby do šroubovice
- Se šikmými zuby

2) Podle tvaru zubu:

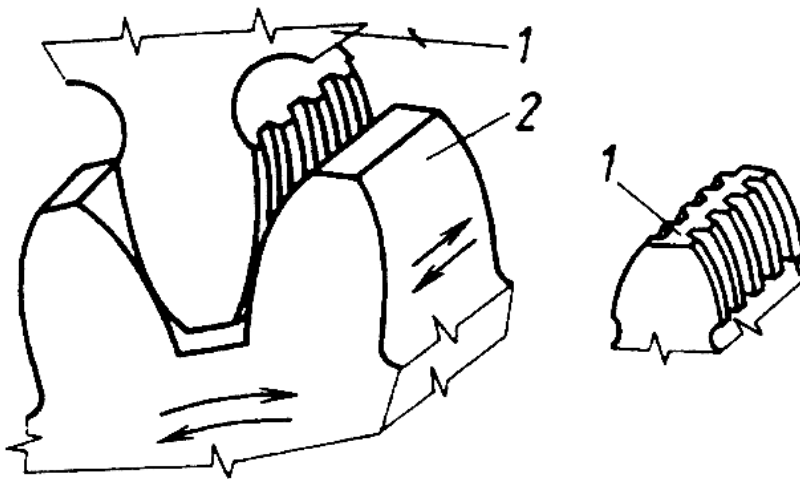
- S frézovanými zuby
- S podsoustruženými zuby

4) Podle technologie výroby :

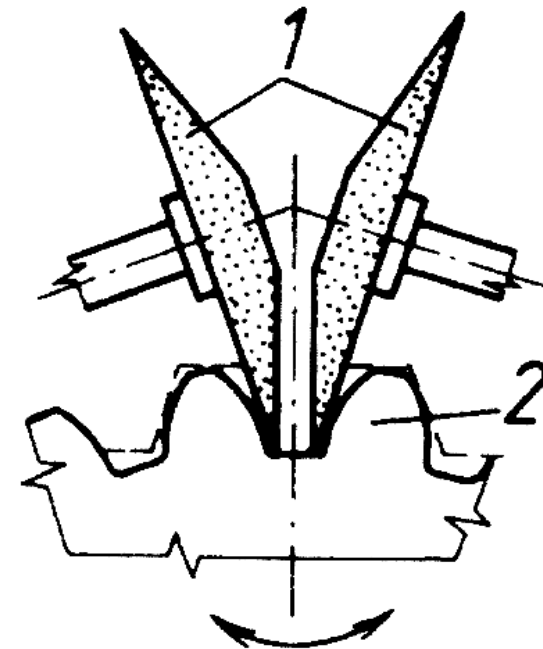
- Odlévané
- Svařované
- Tvářené
- Broušené

OBRÁBĚNÍ A MONTÁŽ

Dokončovací operace výroby ozubených kol:
ševingování, broušení, lapování, zaběhávání

Ševingování: ševingovací kolo má tvar přesného ozubeného kola, jeho zuby mají na bocích břity.

Broušení boků zubů odvalem

OBRÁBĚNÍ A MONTÁŽ

Nástrojové materiály:

Nástrojové oceli: uhlíkové, nízkolegované, vysocelegované (rychlořezné).

Slinuté karbidy: rozdělení podle ISO:

P (pro obrábění ocelí),

K (pro obrábění materiálů tvořících krátkou třísku např. litin),

M (univerzální slinuté karbidy, zejména pro obrábění těžkoobrobitelných materiálů).

Keramické řezné materiály: používají se zejména pro obrábění litin a obrábění bez rázů.

Diamant: používá se zejména pro obrábění neželezných kovů a jako brusivo.

Kubický nitrid bóru: používá se pro obrábění velmi tvrdých materiálů – kalených ocelí apod.

OBRÁBĚNÍ A MONTÁŽ

Nástrojový materiál

	řezné rychlosti [m/min]	max. teploty [°C]
Nástrojové oceli rychlořezné	35 – 60	600
Slinuté karbidy	40 – 300	1000
Řezná keramika	100 – 1000	1800
Kubický nitrid bóru	60 – 200	1400
Diamant	300 – 1000	700

Vysoké řezné rychlosti způsobují velký vývin tepla v místě řezu a na břitu nástroje. Ve většině případů se proto musí používat chladicí kapalina, která:

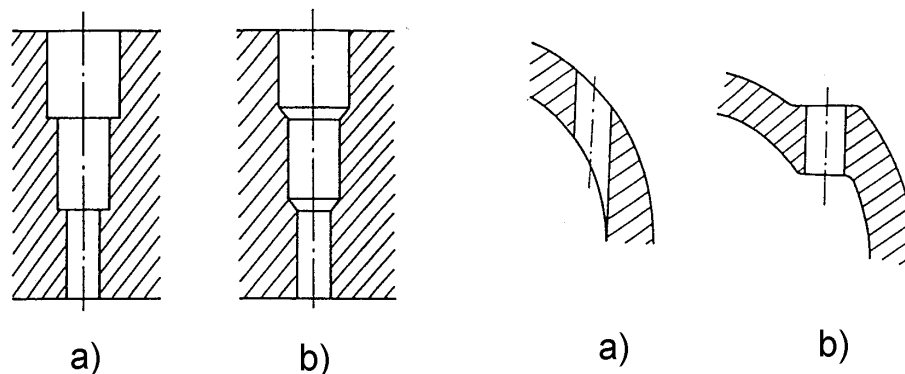
- Odvádí část tepla, vzniklého při obrábění
- Snižuje tření v místě řezu a tím omezuje množství vzniklého tepla, zvyšuje životnost břitu
- Odplavuje třísky z řezné plochy a z partie břitu.

OBRÁBĚNÍ A MONTÁŽ

Technologičnost konstrukce je soubor vlastností materiálu a výrobku, které při daných výrobních možnostech a daném objemu výroby umožňují ekonomickou výrobu při současném zajištění předepsané konstrukce výrobku.

Pokud by konstruktér navrhl odstupňovanou vrtanou díru s rovnými dny podle **a) vlevo**, byla by výroba vrtané díry komplikovaná a otvor by se musel obtížně soustružit nebo zhotovit na vyvrtávačce: provedení **podle b) vlevo** lze zhotovit bez problému na vrtačce.

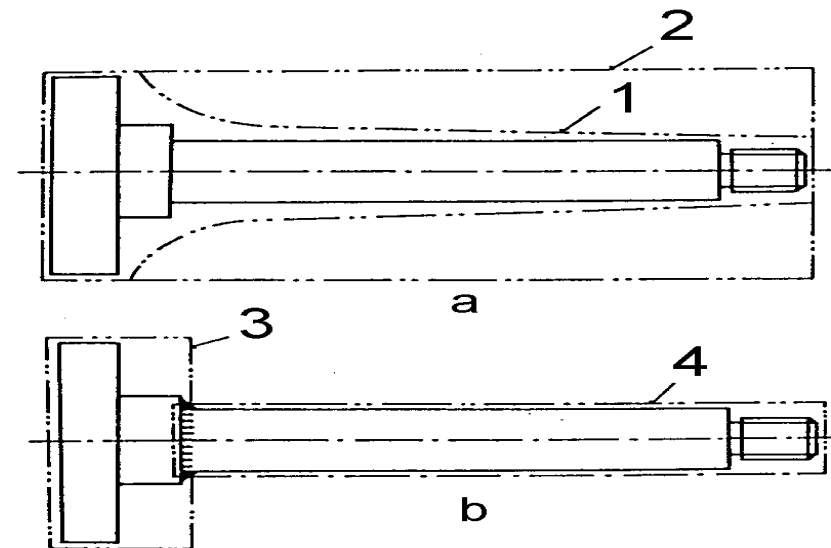
Otvor vrtaný do šikmé stěny **podle a) vpravo** může způsobit zlomení vrtáku. Není-li možné použít speciální vodicí pouzdro, musí být plocha upravena podle nákresu **b) vpravo**.

OBRÁBĚNÍ A MONTÁŽ

Osazený hřídel lze v kusové výrobě zhotovit za cenu velkého odpadu z válcového polotovaru (polotovary 2 v případě a).

Při malosériové výrobě je vhodnější svařit polotovary ze dvou kusů (polotovary 3 a 4 v případě b).

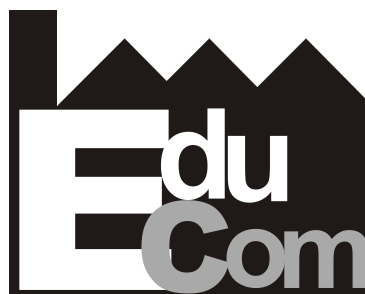
V hromadné výrobě se potom vyplatí vyrobit kovací zápustku a vyrábět polotovary ve formě výkovku (polotovary 1 v případě a).

Děkuji za pozornost

doc. Dr. Ing. Elias TOMEH

e-mail: elias.tomeh@tul.cz

EDUCATION COMPANY

Tato přednáška byla inovována v rámci projektu EduCom
CZ.1.07/2.2.00/15.0089

EduCom - Inovace studijních programů s ohledem na
požadavky a potřeby průmyslové praxe zavedením inovativního
vzdělávacího systému "Výukový podnik"